

ซาเรวิชนิโคลัสบนเส้นทาง
สู่ราชบัลลังก์ ค.ศ. ๑๘๖๘-๑๘๙๖
Tsarevich Nicholas on the path
to the Russian throne, 1868-1896

สัจชัย สุวังบุตร*
Sanchai Suwangbutra

บทคัดย่อ รัชกาลที่ ๖ (๑๘๖๘-๑๘๙๖) พระราชโอรสองค์โตของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต และสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย พระราชินีแห่งสหราชอาณาจักรและราชินีแห่งแคนาดา ทรงได้รับการศึกษาอย่างดีในราชสำนัก และได้รับการอบรมพิเศษระหว่าง ค.ศ. ๑๘๖๕-๑๘๙๐ ในการเตรียมพระองค์ขึ้นครองบัลลังก์ คอนสตันติน โปเบโดโนสตีเชฟ หัวหน้าสภาศาสนาซึ่งเป็นพระอาจารย์มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของพระองค์ เขาสอนพระองค์ว่าพระเป็นเจ้าของพระองค์ทรงแต่งตั้งซาร์ให้ปกครองประเทศซึ่งพระประสงค์ของพระองค์เป็นเจ้าต้องไม่ถูกท้าทายและการต่อต้านจากประชาชนต้องถูกบดขยี้ ซาเรวิชทรงเชื่ออย่างหนักแน่นว่ารัสเซียขึ้นอยู่กับระบอบอัตตาธิปไตย หากไม่ปกครองแบบอัตตาธิปไตยก็ไม่มีรัสเซีย ใน ค.ศ. ๑๘๙๒ ซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ทรงโปรดให้ซาเรวิชทรงงานในสภาแห่งรัฐและคณะเสนาบดีเพื่อให้

* ศาสตราจารย์, ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พระองค์คุ้นเคยกับสถาบันปกครองสูงสุดของจักรวรรดิ ซาร์เวทซทรงขึ้นครองบัลลังก์เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๙๔ เอลิมพระนามซาร์นิโคลัสที่ ๒ ทรงตั้งพระทัยที่จะปกครองเพื่อประชาชน และรักษาไว้ซึ่งระบอบอิตตาธิปไตยให้มั่นคงเหมือนกับที่พระราชบิดาทรงปกครอง

คำสำคัญ : อิตตาธิปไตย โปเบโดโนสตีเซฟ

Abstract

Tsarevich Nicholas, the eldest son of Tsar Alexander III, was born on 6 May 1868. He received a good education at home and was trained in a special program of lectures between 1885-1890. His political thoughts were formed by Konstantin Pobedonoscev, the chief-procurator of the Synod. Pobedonoscev taught Tsarevich that the tsars were appointed by God whose will must never be challenged and that opposition from the people must be crushed. Tsarevich strongly believed that Russia depended on the autocracy – no autocracy– no Russia. In 1892 Alexander III involved the Tsarevich in the work of the State Council and the Committee of Ministers so that he could acquaint himself directly with those highest institution of the empire. Tsarevich ascended to the throne on 21 October 1894 as Nicholas II. The new Tsar intended to serve his people and secure the autocracy as firmly as his father did.

Keywords : autocracy, Pobedonoscev

บทนำ

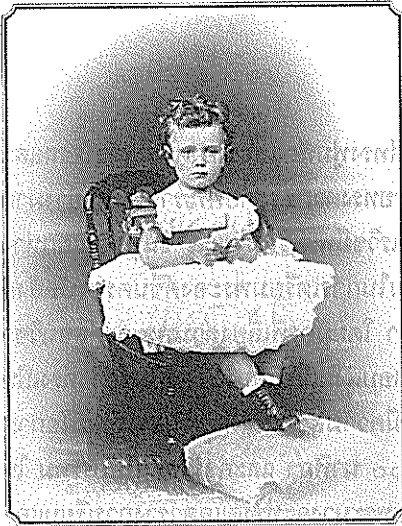
ในครั้งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ รัสเซียในรัชสมัยซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ (ค.ศ. ๑๘๘๑-๑๘๙๐) เป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในยุโรป มีพื้นที่ครอบคลุมดินแดนทั้งในยุโรปและเอเชียรวมกัน ๑๗๐,๗๒๕,๒๐๐ ตารางกิโลเมตร และมีประชากรกว่า ๑๓๐ ล้านคน แม้รัสเซียจะมีการออกพระราชบัญญัติปลดปล่อยทาสติดที่ดินใน ค.ศ. ๑๘๖๑ แต่ชาวนาซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีสภาพไม่ต่างจากทาสติดที่ดินและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ผลผลิตสินค้าเพื่อการยังชีพทั้งยังคงใช้วิธีแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน ชาวนาส่วนใหญ่ใช้ชีวิตเกือบทั้งชีวิตแต่ในหมู่บ้านหรือคอมมูนเท่านั้นและไม่เคยเดินทางไปไกลกว่า ๑๒๐ กิโลเมตร สินค้าอุปโภคและบริโภคจากโรงงานที่แพร่หลายในชนชั้นกลางก็ยังคงจำกัดตัวอยู่เฉพาะในเขตเมืองเท่านั้น นอกจากนี้ มีชาวนาน้อยคนจะมีโอกาสได้รับการรักษาทางการแพทย์และเฉียดใกล้กับความเจริญก้าวหน้าของโลกตะวันตก^๑

อย่างไรก็ดี การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเส้นทางรถไฟที่เชื่อมเมือง หัวเมือง และชนบทเข้าด้วยกันซึ่งรัสเซียมุ่งพัฒนาอย่างมากในช่วงหลังคริสต์ศตวรรษได้ก่อผลกระทบต่อชีวิตอันสงบและเรียบง่ายของชาวนา คนหนุ่มสาวที่เป็นลูกหลานของชาวนาที่ต้องเผชิญกับความอึดอัดขัดสนเริ่มอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมโดยหวังจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชนชั้นแรงงานค่อยทวีจำนวนเพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันโรงงานอุตสาหกรรมที่เติบโตขึ้นก็ทำให้ชนชั้นกลางที่เป็นเจ้าของกิจการเริ่มมีบทบาททางสังคมและเป็นผู้กุมอำนาจเศรษฐกิจของประเทศ โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของรัสเซียจึงปรับเปลี่ยนเป็นระบบทุนนิยมอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ส่วนในด้านการเมืองการปกครองนั้น แม้รัสเซียจะมีความพยายามในการปฏิรูปประเทศในรัชสมัยซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๘๕๕-๑๘๘๑) แต่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนารอดนิก (Narodnik) หรือรัสเซียปอปูลิสต์ (Russian Populists) ซึ่งยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมและใช้วิธีการรุนแรงเพื่อก่อความวุ่นวายในสังคมระหว่างทศวรรษ ๑๘๗๐-๑๘๘๐ ได้นำไปสู่การปลงพระชนม์ซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๒ การปฏิรูปต่างๆ จึงสิ้นสุดลงเพราะซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ซึ่งสืบทอดราชบัลลังก์ทรงต่อต้านการปฏิรูปทุกรูปแบบและทรงปกครองอย่างเข้มงวดมากขึ้นเพื่อรักษาอำนาจ

อัคราธิปไตยของพระองค์ ทั้งหันไปสร้างรัสเซียให้เป็นรัฐวินัยตามแบบชาตินิโคลัสที่ ๑ (ค.ศ. ๑๘๒๕-๑๘๕๕) พระอัยกา^๒ ชาร์ยยังทรงได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ ตำรวจลับ ศาสนจักรและพระเป็นเจ้า ดังนั้น ชาร์ยคือรัสเซีย ในความรู้สึกนึกคิดของประชาชน แม้ชาร์ยจะเป็นบิดาของประเทศแต่ก็ทรงประทับสูงสุดเกินกว่าจะเอื้อมถึง ทั้งคริสต์ศาสนานิกายกรีกออร์ทอดอกซ์ซึ่งประชาชนศรัทธาลึกซึ้งก็สั่งสอนให้ทุกคนยอมรับและเชื่อว่าจะศตวรรษเป็นไปตามพระกำหนดของพระเป็นเจ้า ทำให้ชาวต่างชาติอดทนและยอมรับสภาวะการณ์ต่างๆ ที่ต้องเผชิญในชีวิตอย่างเข้มแข็ง ทั้งเฝ้ารอการเปลี่ยนแปลงที่จะมาจากชาร์ยซึ่งทรงเป็นบุคคลที่ “ประทับอยู่ใกล้สวรรคตที่สุด”

ขณะเดียวกัน แนวความคิดเสรีนิยมและสังคมนิยมแบบลัทธิมากซ์ (Marxism) ที่แพร่มาจากยุโรปตะวันตกก็มีอิทธิพลทางความคิดต่อปัญญาชนและชนชั้นกลางหัวก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ปัญญาชนจำนวนไม่น้อยยังเชื่อมั่นในแนวทางปฏิวัติลัทธิมากซ์ การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการปฏิรูปทางการเมืองและสังคมและต่อต้านอำนาจอัคราธิปไตยของชาร์ยจึงก่อตัวขึ้นและเริ่มมีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชน ปัญญาชนหัวก้าวหน้าต่างต้องการสร้างสังคมใหม่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมสร้างสวรรค์ตามพละกำลัง สติปัญญา และความสามารถของแต่ละคน อย่างไรก็ตามพวกเขาก็ตระหนักว่าสังคมแห่งความเสมอภาคจะเกิดขึ้นไม่ได้หากชาร์ยไม่ทรงเห็นด้วย ดังนั้น การลดทอนหรือล้มล้างอำนาจชาร์ยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ด้วยแนวความคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การก่อตัวของขบวนการปฏิวัติเพื่อโค่นล้มสถาบันชาร์ยและมีการพยายามเผยแพร่อุดมการณ์ปฏิวัติไปยังชาวนาและกรรมกรเพื่อปลุกจิตสำนึกทางการเมืองและให้เข้าร่วมเคลื่อนไหวปฏิวัติด้วย ชาร์ยจึงทรงต่อต้านและดำเนินการปราบปรามกวาดล้างฝ่ายเสรีนิยมและขบวนการปฏิวัติอย่างเด็ดขาดและต่อเนื่อง ทั้งทรงปกครองอย่างเข้มงวดมากขึ้นเพื่อรักษาพระราชอำนาจให้มั่นคง^๓ บนเส้นทางของความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองดังกล่าวคือช่วงเวลาที่เขาเรวิช นิโคลัส (Tsarevich Nicholas) ซึ่งต่อมาคือ ชาร์ยนิโคลัสที่ ๒ (Nicholas II) ประมุขของจักรวรรดิรัสเซียและราชวงศ์โรมานอฟองค์สุดท้ายประสูติและทรงเจริญพระชันษาขึ้น จึงทรงได้รับการหล่อหลอมแนวความคิดที่ต่อต้านการปฏิรูปทุกรูปแบบจากพระราชบิดา และทำให้รัชสมัยของพระองค์เป็นช่วงเวลาของการปกครองในระบอบเก่าอย่างเข้มงวด

ซารีนาอเล็กซานดรา ขณะชันษา ๒ ปี ค.ศ. ๑๘๗๐

ซารีนาอเล็กซานดราทรงเป็นพระราชโอรสองค์โตในซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ และซารีนา มาเรีย เฟโอโดรอฟนา ((Maria Feodorovna) ซึ่งมีพระนามเดิมว่าเจ้าหญิงมาเรีย โซฟี เฟรเดอริกา แห่งเดนมาร์ก (Marie Sophie Frederika Dagmar of Denmark) ประสูติเมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๖๘ ณ พระราชวังอะเล็กซานเดอร์ (Alexander Palace) กรุงเทพมหานครในตำแหน่งซารีนา นับแต่ประสูติ ในวันประสูติมีการยิงสลุตปืนใหญ่ ๔๐ กระบอกจากป้อมในกรุงเทพมหานครปีเตอร์สเบิร์ก รวม ๓๐๑

นัดตามพระราชประเพณี (หากเป็นพระราชธิดาจะยิง ๒๐๑ นัด) ทรงได้รับการประกอบพิธีศีลจุ่มเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ณ หอสมุดมณฑลของราชวงศ์ในวังหลวงที่ซาร์สโกเฮเซโด ในวันเดียวกันนั้นก็ทรงได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดตระกูลต่างๆ ซึ่งชี้ให้เห็นสถานภาพของพระองค์ในฐานะมกุฎราชกุมารและนายทหารแห่งจักรวรรดิรัสเซียตั้งแต่แรกประสูติ ทรงมีพระอนุชาและพระชนิษฐารวม ๕ พระองค์ คือ แกรนด์ดั๊กอะเล็กซานเดอร์ อะเล็กซานโดวิช (Alexander Alexandrovich) ประสูติ ค.ศ. ๑๘๖๙ และสิ้นพระชนม์ในวัยเยาว์ด้วยพระอาการเยื่อหุ้มสมองอักเสบใน ค.ศ. ๑๘๗๐ แกรนด์ดั๊กจอร์จจี อะเล็กซานโดวิช (George Alexandrovich) ประสูติ ค.ศ. ๑๘๗๑ แกรนด์ดั๊กเซซีเนีย อะเล็กซานโดฟนา (Xenia Alexandrovna) ประสูติ ค.ศ. ๑๘๗๕ แกรนด์ดั๊กไมเคิล อะเล็กซานโดวิช (Michael Alexandrovna) ประสูติ ค.ศ. ๑๘๗๘ และแกรนด์ดั๊กเซส ออลกา อะเล็กซานโดฟนา (Olga Alexandrovna) ประสูติ ค.ศ. ๑๘๘๒ ซารีนาอเล็กซานดราสนิทกับแกรนด์ดั๊กจอร์จีพระอนุชา ซึ่งมีพระชันษาห่างจากพระองค์ ๓ ปี เพราะพระอนุชาทรงมีบุคลิกภาพพราวเจิด สุกสนาน และมีเรื่องซำซันมาเล่าให้พระองค์ฟังและทำให้ ทรงพระสรวลอยู่เสมอ ทั้งสองพระองค์ทรงได้รับการถวายพระอักษรและการฝึกอบรมอาหารด้วยกันรวมทั้งมีพระพี่เลี้ยง

คนเดียวกัน

ชีวิตในวัยเยาว์

ชาร์จะเล็กชานเดอร์ที่ ๓ และพระมเหสีทรงพุ่มพักและเลียงดูพระราชโอรสและพระราชธิดาทุกพระองค์อย่างใกล้ชิด ชาร์รินามาเรียทรงตามพระทัยพระราชโอรสอย่างมาก และแทบไม่ยอมให้ห่างจากสายพระเนตรจนซาเรวิชมีพระชนมายุ ๗ ขันษาจึงแยกห่างจากพระราชมารดาเพื่อทรงได้รับการอบรมเข้มในการเตรียมพระองค์ขึ้นครองบัลลังก์ ทรงเริ่มเรียนหนังสือเมื่อมีพระชนมายุ ๓ ขันษา โดยมีครูพี่เลี้ยงสอนพระองค์สอนวิชาพื้นฐานทั่วไปเหมือนกับเด็กรัสเซียทั่วไปและทรงสอบผ่านเลื่อนชั้นง่าย ครุบันที่ถือว่าทรงเป็นเด็กฉลาด ความจำดี เจ้าเล่ห์และเป็นเด็กที่มีความสุข ในแต่ละวันซาเรวิชมีโอกาสเข้าเฝ้าพระราชมารดา ๒ ครั้งคือช่วงเวลา ๑๑.๐๐ นาฬิกา และก่อนเสด็จไปบรรทม ในช่วงเช้าทรงประทับกับพระราชมารดานานเพราะพระนางจะทรงดูแลตารางการเรียนและกิจวัตรประจำวันอื่นๆ ชาร์รินาทรงโปรดให้พระราชโอรสและพระราชธิดาตามเสด็จไปประกอบพิธีทางศาสนาเป็นประจำซึ่งมีส่วนทำให้ซาเรวิชทรงดีมีด้าและคุ้นเคยกับพิธีกรรมที่ขลังและอลังการและชื่นชอบเสียงดนตรีอันไพเราะที่ก้องกังวานทั่วโบสถ์ ทั้งพระชนกยังปลุกฝังให้สวดมนต์ภาวนาต่อพระเป็นเจ้า เมื่อทรงเจริญชันษา ซาเรวิชจึงทรงมีศรัทธาในศาสนาอย่างลึกซึ้งและเชื่อมั่นว่าทรงได้รับพระพรจากพระเป็นเจ้าให้ปกครองรัสเซีย จึงทรงใช้จิตสำนึกของการเป็นคริสต์ศาสนิกชนที่ดี และด้วยพระหทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาเป็นเครื่องชี้นำพระองค์ในการปกครองในเวลาที่รัสเซียก้าวสู่กระแสธารอันเชี่ยวกรากของการเปลี่ยนแปลง

ซาเรวิชทรงใกล้ชิดและชื่นชมพระราชมารดามากกว่าพระชนก พระนางทรงเป็นทั้งที่ปรึกษาและที่พึ่งของพระองค์ และมักคอยสนับสนุนพระองค์ในเรื่องต่างๆ เสมอ บ่อยครั้งพระราชชนนียังทรงทำพระองค์เป็นคนกลางระหว่างพระราชโอรสกับพระราชบิดา เมื่อทรงขัดแย้งกัน ชาร์รินามาเรียทรงเกลียดชังเยอรมนีเพราะเดนมาร์กมาตุภูมิของพระองค์เคยพ่ายแพ้ในสงครามกับเยอรมนีใน ค.ศ. ๑๘๖๔^๔ พระนางจึงมีส่วนปลุกฝังความคิดการต่อต้านเยอรมนีแก่พระราชโอรสตั้งแต่ทรงพระเยาว์ พระราชชนนีทรงอบรมอยู่เสมอว่าครอบครัวที่มีความสุขเป็นเรื่องสำคัญที่สุดและอยู่เหนือกว่าเรื่องอื่นใดแม้กระทั่งกฎเกณฑ์ต่างๆ ก็ไม่มีความหมาย ซาเรวิชจึงทรงให้ความสำคัญกับครอบครัว

ชาร์ลส์เล็กซานเดอร์ที่ ๓ และซารีนา มาเรียพร้อมกับพระราชโอรสและพระราชธิดา จากซ้าย แกรนด์ดั๊กไมเคิล ซารีนามาเรีย ซาเวอริชนิโคลัส แกรนด์ดั๊กเซสซีเนีย แกรนด์ดั๊กจอร์จ และแกรนด์ดั๊กเซสออกา

ชีวิตอย่างเรียบง่ายเหมือนพระราชบิดา ทรงเสวยอาหารพื้นๆ สรงน้ำที่เย็นจัดและบรรทมเตียงสนามบนพระแท่นยัดฟาง แต่พระราชบิดาก็มักหยอกล้อพระราชโอรสด้วยการเรียกพระองค์ว่า “แม่หนู” (girly girl)

การเรียนและพระอาจารย์

ใน ค.ศ. ๑๘๘๘ ซาเวอริชนิโคลัสขณะพระชนมายุ ๑๐ ขันษาทรงได้รับการถวายการศึกษาเป็นการส่วนพระองค์อย่างจริงจังจากพระอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิสมาสาต่างๆ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้รอบรู้และเชี่ยวชาญที่สุดในจักรวรรดิเพื่อเตรียมพระองค์ขึ้นครองราชบัลลังก์ เป็นต้นว่า คอนสตันติน เปโตรวิช ไปเบโดนอสต์เซฟ (Constantin Petrovich

อย่างมากและเมื่อทรงเจริญชันษาที่มักทรงอุทิศเวลาให้กับครอบครัวอย่างเต็มที่มากกว่างานบริหารราชการแผ่นดิน

ซาเวอริชนิโคลัสทรงมีพระทัยอ่อนไหวซื่อายและไว้พระองค์ ทรงมีรูปร่างเล็กและอ่อนแอเหมือนพระราชชนนี พระบุคลิกภาพดังกล่าวไม่เป็นที่สบพระทัยของพระราชบิดา ซึ่งงามสง่าแบบชายชาติวีรมาคนัก จึงทรงให้พระพี่เลี้ยงดูแลกวดขันพระราชโอรสอย่างเข้มงวดเพื่อให้เข้มแข็ง อดอาจ และมีระเบียบวินัย หากทรงประพฤติพระองค์ไม่เหมาะสมก็ให้ลงโทษได้ ทรงไม่ประสงค์จะให้พระราชโอรสเปราะบางเหมือนตุ๊กตากระเบื้องแต่ทรงมุ่งหวังให้พระราชโอรสมีพระพลานามัยแข็งแรง สนุกสนาน และเป็นปกติเหมือนเด็กรัสเซียทั่วไป ซาเวอริชทรงเกรงกลัวพระราชบิดาแต่ก็เคารพและชื่นชมพระชนกมาก จึงทรงพยายามสร้างความพอพระทัยให้แก่พระชนกด้วยการมีระเบียบวินัยและดำเนิน

Pobedonostsev) หัวหน้าของสภาศาสนา (Chief Procurator of the Holy Synod) และเป็นศาสตราจารย์สาขากฎหมายแห่งมหาวิทยาลัยมอสโก นิโคไล บุนเก (Nikolai Bunge) ศาสตราจารย์สาขาเศรษฐศาสตร์และอดีตเสนาบดีกระทรวงการคลังระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๑-๑๘๘๖ ซึ่งสอนสถิติและเศรษฐศาสตร์การเมือง และนิโคไล กีร์ส (Nikolai Giers) เสนาบดีว่าการกระทรวงการต่างประเทศระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๒-๑๘๘๕ สอนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและอื่นๆ คณาจารย์เหล่านี้จะไม่ได้รับอนุญาตให้ความเห็นเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการเรียนและห้ามตั้งคำถามที่จะเป็นการทดสอบความรู้ของพระองค์ด้วย ชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ทรงแต่งตั้งให้โปเบโดนอสต์เซฟเป็นหัวหน้าคณะคณาจารย์ที่สอนเพราะเขาเป็นทั้งที่ปรึกษาและเคยเป็นพระอาจารย์คนสำคัญของพระองค์และทรงเชื่อมั่นในตัวเขามาก

คอนสตันติน โปเบโดนอสต์เซฟ พระอาจารย์ของชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ และชาวเรวิชนิคอิลล์

โปเบโดนอสต์เซฟซึ่งต่อต้านระบอบประชาธิปไตยตะวันตกมีอิทธิพลทางความคิดต่อชาวเรวิชอย่างมาก เขาปลุกฝังพระองค์ให้เชื่อมั่นในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และต่อต้านรัฐบาลที่เป็นผู้แทนของประชาชนทั้งเน้นแนวความคิดเรื่องการเปลี่ยนทุกอย่างให้เป็นแบบรัสเซีย (russification) ให้เป็นนโยบายสำคัญของการปกครอง เขายังทำให้พระองค์เชื่อมั่นว่าศรัทธาในศาสนานิกายกรีกออร์ทอดอกซ์เป็นสาระสำคัญของความรักชาติซึ่งผู้ปกครองต้องยึดมั่นและศาสนิกชนต้องเชื่อฟังและเคารพเทิดทูนชาร์เหนือสิ่งอื่นใด ศาสนจักรและชาติจึงเป็นรากฐานเดียวของวิถีชีวิตรัสเซีย ชาร์ที่ทรงอำนาจสูงสุดจึงเป็นองค์ประมุขที่มีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวของศาสนจักรและประเทศชาติ โปเบโดนอสต์เซฟซึ่งเคร่งวินัยมักเกี่ยวเชิญลูกศิษย์ให้ทำงานหนักและเข้มงวดเรื่องความมีระเบียบวินัย เขาปลุกฝังชาวเรวิชให้ทรงเขียนบันทึกทั้งเรื่องส่วนพระองค์และพระราชภารกิจประจำวันเพื่อจะแยกแยะความแตกต่างของหน้าที่การงานได้ จึงทรงมีสมุดบันทึก

ที่ทรงบันทึกเรื่องต่างๆ เป็นภาษารัสเซียและหรือภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบระเบียบ กระชับความ และประณีตเรียบร้อย อย่างไรก็ดี แม้ไปเบโตนอสต์เซฟจะขึ้นเนะพระองค์ เสมอจ ว่าคุณสมบัตินี้สำคัญของผู้ปกครองคือ ต้องมีความเด็ดขาดในการปฏิบัติ มีความ เขียวแหลมในการจะใช้สถานการณ์ที่เหมาะสมให้เป็นประโยชน์ในการกิจหน้าที่ มองเห็น รายละเอียดของงานด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วโดยไม่เพิกเฉยต่อสาระพื้นฐานของเนื้อหา ตลอดจนสามารถนำคุณสมบัตินี้ด้านดีของข้าราชการที่ทรงไว้วางพระทัยมาใช้เป็น ประโยชน์ทั้งเข้าใจบุคลิกนิสัยและสามารถชี้แนะคนเหล่านั้นได้ด้วย แต่ขาราวเรวิชทรง ปราศจากคุณสมบัตินี้ดังกล่าวและพระองค์ก็ไม่สามารถสร้างพระอุปนิสัยเช่นนั้นได้ด้วย^๖

ไปเบโตนอสต์เซฟให้ เกรกอรี ดานิโลวิช (G. Danilovich) เจ้ากรมสารบรรณ (Adjutant General) ซึ่งอดีตเป็นครูสอนโรงเรียนนายร้อยและผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียม ทหาร เป็นผู้จัดทำตารางเรียนและกำหนดวิชาเรียนแก่ขาราวเรวิชซึ่งต้องเรียนทั้งหมด ๒๔ วิชาต่อสัปดาห์ ประกอบด้วย ภาษารัสเซีย คณิตศาสตร์ และการเขียน วิชาละ ๔ ครั้ง ต่อสัปดาห์ ภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศสวิชาละ ๓ ครั้งต่อสัปดาห์ ศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปะวิชาละ ๒ ครั้ง ทรงเรียนสัปดาห์ละ ๖ วันระหว่างเวลา ๙.๐๐-๑๗.๐๐ นาฬิกา โดยวิชาหลักเรียน ๔ ชั่วโมงเต็ม และหยุดพักในช่วงเที่ยงเพื่อเสวยอาหารกลางวัน การ เดินพักผ่อนและออกกำลังกาย ระยะเวลาฝึกฝนเตรียมพระองค์เป็นข้าราชการครบคลุม เวลา ๑๒ ปี ๘ ปีแรกศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไปรวมทั้งวิชาเสริมความรู้เกี่ยวกับรัสเซียทาง ด้านต่างๆ ส่วน ๔ ปีสุดท้ายเน้นหลักสูตรพิเศษด้านการทหาร การศาลและเศรษฐศาสตร์ นอกจากนี้ ยังเน้นการเรียนภาษายุโรปต่างๆ ยกเว้นกรีกและละตินทั้งทรงมีทักษะใน ภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสแต่ไม่สนักภาษาเยอรมันและเดนมาร์ก ขาราวเรวิชโปรดวิชา ประวัติศาสตร์และนวนิยายเชิงประวัติศาสตร์ รวมทั้งงานประพันธ์ของลีโอบ โตลสตอย (Leo Tolstoy) อันตอน เชคอฟ (Anton Chekov) และพีโอดอร์ ดอสโตเยฟสกี ทรงโปรด อ่านหนังสือหลากหลายและจะทรงอ่านหนังสือโดยเฉลี่ยประมาณ ๒๐ เล่มต่อเดือน เมื่อ ทรงเจริญพระชันษา ก็ทรงดริสภาษาเยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว ไม่แตกต่างไปจากชนชั้นสูงเจ้าของภาษานั้นๆ ทรงเป็นนักขี่ม้าที่เก่งและนักยิงปืนที่แม่นยำ ทั้งเป็นนักเดินรำที่เชี่ยวชาญ

ขาราวเรวิชนิโคลัสนอกจากจะโปรดการอ่านหนังสือและจดบันทึกแล้ว ยังทรงโปรด การเขียนจดหมายถึงผู้ใกล้ชิดอย่างสม่ำเสมอด้วย โดยเฉพาะถึงพระราชมารดาซึ่งทรง

เขียนเป็นภาษารัสเซีย และบางครั้งก็แทรกวลีหรือประโยคที่เป็นภาษาฝรั่งเศสหรืออังกฤษ ส่วนพระราชมารดาจะเขียนถึงพระองค์เป็นภาษาฝรั่งเศสเพราะทรงไม่สันทัดในการเขียนเป็นภาษารัสเซียเท่ากับการพูด จดหมายโต้ตอบของทั้งสองพระองค์ที่มีถึงกันเกือบทุกสัปดาห์สะท้อนความสัมพันธ์อันอบอุ่นและใกล้ชิดและมีจำนวนรวมกว่า ๕๐๐ ฉบับตลอดระยะเวลาเกือบ ๔๐ ปี จดหมายส่วนใหญ่มีความยาวหลายหน้ากระดาษ และมีเนื้อหาละเอียดเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นต้นว่า มีใครบ้างที่มาร่วมโต๊ะเสวยอาหารกลางวันหรือเย็น เสวยอะไรบ้าง เสด็จไปไหนในแต่ละวัน เล่าถึงสุขภาพของพระประยูรญาติ การเสด็จพักผ่อนทางทะเล การเสด็จทอดพระเนตรการสวนสนามของกองทัพและเรื่องเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงที่ทรงโปรดและอื่นๆ นานๆ ครั้งจะทรงแทรกข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง การประชุม สงคราม และการปฏิวัติ จดหมายเหล่านี้ทำให้เข้าใจพระบุคลิกภาพของซาร์นิโคลัสที่ ๒ ในวัยเยาว์และเมื่อทรงเจริญพระชันษาได้ชัดเจน จดหมายฉบับสุดท้ายที่พระราชมารดามีถึงพระองค์คือฉบับเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๗ เพียงไม่กี่เดือนก่อนที่ซาร์นิโคลัสที่ ๒ และพระราชวงศ์จะถูกปลงพระชนม์^๗ จดหมายโต้ตอบดังกล่าวปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่หอจดหมายเหตุที่กรุงมอสโก และเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับราชวงศ์โรมานอฟ

ความทรงจำที่โหดร้าย

ในต้นเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๘๘๑ เมื่อซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๒ ทรงถูกลอบปลงพระชนม์ด้วยระเบิดที่กลุ่มปฏิวัติหัวรุนแรงโยนใส่รถพระที่นั่งระหว่างเส้นทางเสด็จกลับพระราชวังฤดูหนาว แรระเบิดทำให้พระองค์บาดเจ็บสาหัสและพระเพลาข้างหนึ่งขาด ซาเวอิชนิโคลัสซึ่งมีพระชันษา ๑๓ ปีทรงทราบข่าวพระอัยกา (ปู่) ได้รับบาดเจ็บขณะกำลังเสวยอาหารกลางวันกับพระอนุชา พระองค์ซึ่งเป็นพระนัดดาองค์โปรดได้เข้าเฝ้าพระอัยกา ในขณะที่กำลังจะสวรรคตด้วยพิษบาดแผล ความตายและความโศกเศร้าที่เกิดขึ้นรอบพระองค์มีผลกระทบต่อจิตใจของซาเวอิชตลอดพระชนม์ชีพ และทรงจดจำเหตุการณ์ดังกล่าวได้ชัดเจน ในเวลาต่อมาทรงบันทึกว่าจะทรงสานต่อนโยบายของพระอัยกาและพระราชบิดาในการต่อต้านการปฏิรูปทางสังคม และการเมืองทุกรูปแบบและจะทรงปกครองอย่างเข้มงวดเพื่อรักษาสถาบันเอาไว้ให้มั่นคง รวมทั้งต่อต้านแนวความคิดเสรีนิยมและปราบปรามการเคลื่อนไหวทางการเมืองของปัญญาชนอย่างเด็ดขาด

การสวรรคตอย่างน่าอเนจอนาของชาร์ลส์เล็กซานเดอร์ที่ ๒ ทำให้ชาร์ลส์เล็กซานเดอร์ที่ ๓ ทรงหวาดผวาว่าอาจจะถูกลอบปลงพระชนม์ด้วยกลุ่มปฏิวัติหัวรุนแรงเช่นเดียวกัน จึงทรงปฏิบัติตามคำทูลแนะจากหัวหน้าตำรวจลับโดยย้ายที่ประทับจากพระราชวังฤดูหนาวไปยังพระราชวังกัตซีน่า ซึ่งห่างจากกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กประมาณ ๖๔ กิโลเมตร ทรงโปรดให้มีทหารและตำรวจลับเฝ้าคุ้มครองบริเวณที่ประทับทั้งในและนอกพระราชวังอย่างเข้มงวดทั้งกลางวันและกลางคืนจนผู้คนในสังคมกล่าวขานกันว่าชาร์ลทรงเป็นนักโทษแห่งกัตซีน่า การประทับที่พระราชวังกัตซีน่ามีผลต่อการใช้ชีวิตทั่วไปของชาวเรวิซรวมทั้งพระราชโอรสและพระราชธิดาพระองค์อื่นๆ ด้วย เพราะทุกพระองค์จะได้รับการพิทักษ์ป้องกันอย่างเข้มงวดและถูกตัดขาดจากสังคมทั่วไป ชาร์ลและซารีนายังทรงเข้มงวดในการเลี้ยงดูพระราชโอรสและพระราชธิดาตามแบบสลามัญชนทั่วไปมากขึ้นเพื่อไม่ให้ยึดติดกับความสุขสบายและความหรูหราของราชสำนัก ทุกพระองค์บรรทมบนเตียงสนาม ตื่นบรรทมเวลา ๗.๐๐ นาฬิกาและทรงด้วยน้ำเย็นจัด พระกระยาหารเข้ามีเพียงข้าวโอ๊ตกับขนมปังดำ พระกระยาหารว่างมีขนมปัง เนยและแยมเท่านั้น นอกจากนี้ ห้องบรรทมรวมทั้งห้องทรงพระสำราญ ห้องนั่งเล่นและอื่นๆ ก็ตกแต่งอย่างเรียบง่ายที่สุด

เมื่อย้ายมาประทับที่พระราชวังกัตซีน่า ชาวเรวิซนิโคลัสทรงเริ่มเขียนบันทึกอย่างจริงจังจนกลายเป็นพระอุนิสัยตราบจนสวรรคต บันทึกของพระองค์มีเนื้อความคล้ายคลึงกับจดหมายที่ทรงเขียนถึงพระราชมารดาและผู้ใกล้ชิด กล่าวคือ ให้รายละเอียดที่กระชับเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์และพระราชวงศ์และเมื่อเจริญชันษาขึ้นก็มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและสังคมบ้าง แต่ความสำคัญของเรื่องที่ทรงบันทึกคือ การเปิดเผยพระอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดส่วนพระองค์ไม่ว่าจะเป็นความตื่นตื้นยินดี ความโทมั่นส ความร้าวุ่นอัดอั้นพระทัยและอื่นๆ ในเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทรงเผชิญในชีวิต เช่น เมื่อทรงมีความรัก หรือความโศกเศร้ากับเรื่องความตายที่เกิดขึ้นในพระราชวงศ์ ความหวาดวิตกต่อหน้าที่การงานที่ทรงรับผิดชอบ และความไม่พอพระทัยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะองค์ประมุขต่อสาธารณชน เป็นต้น

ใน ค.ศ. ๑๘๘๔ ชาวเรวิซนิโคลัสมีพระชันษา ๑๖ ปี ทรงได้ติดยศเป็นร้อยโท และเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสถาบันโบราณคดีรัสเซียแห่งมหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอส์เบิร์กและมหาวิทยาลัยมอสโก รวมทั้งสมาคมประวัติศาสตร์รัสเซีย พระองค์เสด็จไปฝึก

๑๓๒ สัญชัย สุวัจนุตตร

ภาคสนามเกือบทั้งปีโดยสังกัดกรมปริโอบราเซนสกี (Preobrazhenski) และต่อมาทรงเสด็จไปออกค่ายฝึกติดต่อกัน ๒ ฤดูร้อนกับกรมฮุสซาร์ (Hussars regiment) โดยดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับหมวดทหารม้า และผู้บังคับการกองร้อยทหารม้าตามลำดับ นอกจากนี้ ทรงเสด็จไปออกค่ายกองพันทหารปืนใหญ่และใน ค.ศ. ๑๘๙๒ ทรงได้ติดยศพันตรีแห่งกองพันที่หนึ่งสังกัดกรมปริโอบราเซนสกี ทรงโปรดชีวิตในกองทัพและมีความเชื่อมั่นในความเข้มแข็งของกองทัพ ทรงบันทึกว่ากองทัพ มีส่วนกล่อมเกลารบพระองค์ให้เป็นผู้ปกครองที่มีวินัย ความกล้าหาญ และการเสียสละตามแบบชายชาติทหาร ทรงมีความสุขมากเมื่อเข้าสังกัดในกองทัพ จึงทรงโปรดเครื่องแบบทหาร ขนบประเพณีทหารและกิจกรรมของกองทัพ ชาเวิชยังเป็นที่นิยมชมชอบในหมู่เพื่อนทหารเพราะทรงเป็นกันเองไม่ถือพระองค์ และสุภาพอ่อนโยน

ใน ค.ศ. ๑๘๘๙ ชาเวิชนิโคลัสขณะพระชันษา ๒๐ ปีซึ่งสูง ๕ ฟุต ๗ นิ้ว และมีพระพักตร์คมคายได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมาธิการคนหนึ่งในสภาแห่งรัฐ (Council of State) และสภาเสนาบดี (Council of Ministers) ซึ่งเป็นสถาบันการปกครองหลักของจักรวรรดิ แม้จะไม่สามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายใดๆ แต่ก็ทรงเริ่มมีโอกาสได้รับทราบปัญหาต่างๆ ของบ้านเมืองและเรียนรู้ฐานพื้นฐานของการบริหารปกครอง ชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ 3 และซารีนามาเรียยังโปรดให้พระราชโอรสประทับอยู่ด้วยเมื่อเสนาบดี หรือมหาเสนาบดีเข้าเฝ้าถวายรายงานเรื่องต่างๆ ทั้งทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ผู้ที่เข้าเฝ้าพระองค์และซารีนาสามารถเข้าเฝ้าชาเวิชได้ด้วย ในกรณีที่พระองค์ว่างเว้นจากการเรียนและงานในหน้าที่โดยไม่จำเป็นต้องมีการนัดหมายเป็นพิเศษ ชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ยังโปรดให้พระราชโอรสตามเสด็จไปงานราชการเยือนเมืองต่างๆ ของจักรวรรดิเพื่อให้มีโอกาสพบปะผู้คนและสร้างความสัมพันธ์

ชาเวิชนิโคลัส ค.ศ. ๑๘๘๔
ขณะพระชันษา ๑๖ ปี ทรงติดยศร้อยโท

เคานต์เซียร์เกย์ วิตเต

เสนาบดีคลังที่จงรักภักดีต่อราชวงศ์

ส่วนพระองค์กับข้าราชการเพื่อเตรียมพระองค์ปกครองจักรวรรดิ ใน ค.ศ. ๑๘๙๐ ยังพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ชาวเรวิชนิโคลัสเป็นองค์ประธานการก่อสร้างทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย (Trans-Siberia Railway) ตามการทูลขอของเคานต์เซียร์เกย์ วิตเต (Count Sergei Witte) เสนาบดีคลังซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการรถไฟระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๙-๑๘๙๑ ด้วย ตำแหน่งองค์ประธานดังกล่าวนับเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวเรวิชทรงมีบทบาทสำคัญทางการบริหารโดยตรงเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๙๑-๑๘๙๒ ทรงเป็นประธานคณะกรรมการต่อต้านความหิวโหย (Anti-Hunger Committee)

เพื่อดูแลเรื่องปัญหาการขาดแคลนอาหารและการช่วยเหลือประชาชนที่ยากไร้ ทรงมีโอกาสได้ควบคุมดูแลการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินเพื่อแก้ไขปัญหาความอดอยากขาดแคลนและทราบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนนี้ อย่างไรก็ตาม ในช่วง ๓ ปีสุดท้ายก่อนซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ สวรรคต ชาวเรวิชก็แทบไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับงานราชการแผ่นดินอีกและทรงใช้เวลาส่วนใหญ่กับกิจกรรมทางทหาร ทั้งเสด็จมาสภาแห่งรัฐเพียงสี่ปีต่อหะ ๑ ครั้งเท่านั้น ไม่มีผู้ใดทราบชัดเจนถึงเหตุผลเบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่ทำให้ทรงถูกลดบทบาททางการบริหารลงซึ่งไม่เป็นผลดีต่อชาวเรวิชเท่าใดนัก พระองค์จึงทรงมีประสบการณ์ด้านการบริหารที่จำกัดและขาดทัศนคติทางการเมืองการปกครองที่เป็นของพระองค์เอง

รักแรก

ในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๘๘๓ พระราชวงศ์เสด็จไปพักผ่อนที่เดนมาร์ก ชาวเรวิชนิโคลัสทรงได้พบกับเจ้าหญิงวิกตอเรียพระญาติจากอังกฤษที่ติดตามตามพระมารดามายังเดนมาร์กด้วย ทรงตกหลุมรักเจ้าหญิงวิกตอเรียซึ่งมีพระชนษาเท่ากัน และเจ้าหญิงก็ทรงมีพระทัยให้ชาวเรวิชด้วย ทั้งสองพระองค์ทรงใช้เวลาร่วมกันตลอดช่วงฤดูร้อนและทรง

สัญญาต่อกันว่าจะเขียนจดหมายถึงกันและกันและพบกันอีกครั้งในอีก ๒ ปีข้างหน้า แต่ ๒ ปีถัดมา รักแรกที่เคยหอมหวานเปลี่ยนไปเพราะซาเววิชทรงเปลี่ยนพระทัย อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๒ พระองค์ก็ยังทรงความเป็นพระสหายกันตราบนานสืบพระชนม์ เจ้าหญิงวิกตอเรีย ทรงครองพระองค์เป็นโสดและแม่ต่อมาซาเววิชจะอภิเษกสมรสไปแล้ว พระองค์ก็ยังเขียนจดหมายและส่งบัตรอวยพรคริสต์มาสให้ซาเววิชนิโคลัสสม่ำเสมอ

ใน ค.ศ. ๑๘๘๔ ซาเววิชนิโคลัสในพระชันษา ๑๖ ปีทรงมีโอกาสพบกับเจ้าหญิงอาลิซ ฟอน เฮสส์-ดาร์มชตัทท์ (Alix von Hesse-Darmstadt) ในพระชันษา ๑๒ ปีซึ่งเสด็จมาประเทศรัสเซียเป็นครั้งแรกเพื่อร่วมงานอภิเษกสมรสระหว่างเจ้าหญิงเอลิซาเบท พระภคินีองค์ที่ ๒ ของเจ้าหญิงอาลิซกับแกรนด์ดั๊กเซิร์จ อะเล็กซานโดรวิช (Grandduke Serge Alexandrovich) พระอนุชาของค์สุดท้ายของซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ทรงมีโอกาสพบพระเนตรซาเววิชเป็นครั้งแรกในระหว่างงานอภิเษก เจ้าหญิงอาลิซเป็นพระธิดาองค์เล็กของหลุยส์ที่ ๑๔ แกรนด์ดั๊กแห่งเฮสส์บายไรน์ (Grandduke of Hesse by Rhine) กับเจ้าหญิงแอลิซ มอด แมรี (Alice Maud Mary) พระราชธิดาองค์ที่ ๒ ของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย (Victoria) แห่งอังกฤษ ทรงมีพระภคินีและพระเชษฐารวม ๖ พระองค์ เจ้าหญิงวิกตอเรียพระภคินีองค์โตทรงเสกสมรสกับเจ้าชายหลุยส์แห่งราชวงศ์บัทเทินแบร์ก (Battenberg) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนราชสกุลเป็นเมาต์แบตเทน (Mountbatten) พระเชษฐาองค์โตสิ้นพระชนม์ด้วยโรคฮีโมฟีเลีย (haemophilia) เจ้าหญิงอาลิซทรงกำพ้อพระราชบิดาและพระมารดาขณะมีพระชันษาไม่ถึง ๖ ปี ทรงเป็นพระราชนัดดาที่สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียโปรดและทรงได้รับอิทธิพลจากพระอัยยิกาในด้านกรเป็นพระมารดาที่ผูกพันใกล้ชิดกับพระสวามีและพระราชโอรสรวมทั้งการเป็นแม่บ้าน มีนิสัยเหมือนพระมารดาคือศรัทธาในศาสนาและนิยมเสด็จงานการกุศล โดยเฉพาะโรงพยาบาลและสถานพักฟื้นคนป่วย ทั้งโปรดการปฏิบัติงานเป็นนางพยาบาล แม้จะทรงเก็บตัว ซื่อายและมีอารมณ์อ่อนไหวแต่

เจ้าหญิงอาลิซในพระชันษา ๑๒ ปี
เสด็จเยือนรัสเซียครั้งแรกใน ค.ศ. ๑๘๘๔

ซาเวรีนิโคลัส ค.ศ. 1889
ในชุดเครื่องแบบทหารที่ทรงโปรด

เจ้าหญิงก็ทรงรู้จักควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกและมักตัดสินพระทัยเด็ดขาด ทั้งเข้มงวดในเรื่องระเบียบวินัย นอกจาก ภาษาเยอรมันแล้ว เจ้าหญิงทรงสนทนากล่าวภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาที่นิยมกันในราชสำนักยุโรป และโปรดการบันทึกเป็นภาษาอังกฤษ^๑

แม้การพบปะกันครั้งแรกกับ เจ้าหญิงออลิกซ์ใน ค.ศ. ๑๘๘๔ จะเป็นเวลาสั้นๆ แต่ก็สร้างความประทับใจให้กับซาเวรีนิโคลัสเป็นอันมาก ทรงชื่นชมบุคลิกภาพของพระองค์และทรงบันทึกในพระอนุทินว่าทรงพอพระทัยเจ้าหญิงและประสงค์จะสานต่อความสัมพันธ์และเป็นเรื่องน่าเศร้าที่เจ้าหญิงต้องจากไปหลังงานอภิเษกสมรสสิ้นสุด

ลง จากนั้นทั้งสองพระองค์ก็ไม่มีโอกาสพบกันอีกเป็นเวลา ๕ ปีจนถึง ค.ศ. ๑๘๘๙ ในช่วงเวลาที่แยกกันดังกล่าว ซาเวรีนก็ตกหลุมรักและลิ้มรักอีกหลายครั้งหลายหน แต่ความรักที่มีต่อเจ้าหญิงออลิกซ์ก็เป็นรักที่มั่นคงและยาวนาน ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๘๘๙ ซาเวรีนิโคลัสทรงได้พบเจ้าหญิงออลิกซ์ในพระชันษา ๑๗ อีกครั้งในโอกาสที่พระองค์เสด็จรัสเซียเพื่อเยี่ยมพระภคินีที่กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ซาเวรีนในเครื่องแบบทหารไปรอรับเจ้าหญิงที่สถานีรถไฟและในเย็นวันนั้นทรงบันทึกว่าเจ้าหญิงเจริญพระชันษาและทรงงามมาก ตลอดช่วง ๖ สัปดาห์ที่เจ้าหญิงประทับที่กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กพระภคินีพยายามหาโอกาสให้เจ้าหญิงได้พบ ซาเวรีนหลายครั้งจนถึง ๒ พระองค์เริ่มพึงใจกันและกัน ซาเวรีนถึงกับบอกรื้อให้พระราชบิดาจัดงานเลี้ยงน้ำชาเป็นพิเศษแก่เจ้าหญิง ในวันที่เจ้าหญิงจะเสด็จกลับ ทรงบันทึกว่าพระองค์คงอยู่ในอารมณ์เศร้าและหดหู่ ในปีเดียวกันนั้น เจ้าชายอัลเบิร์ต วิกเตอร์พระราชโอรสองค์โตในเจ้าชายแห่งเวลส์ซึ่งรู้จักกันในพระนามว่าเจ้าชายเอ็ดดี้ (Prince Eddy) ก็ทูลขอเจ้าหญิงเป็นคู่อภิเษกสมรสด้วยแต่ทรง

ปฏิเสธ

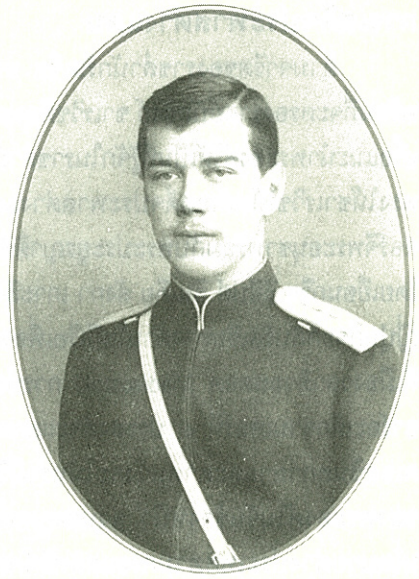
อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่ก่อตัวขึ้นระหว่างซาเวอิชกับเจ้าหญิงไม่เป็นที่สบพระทัยพระราชบิดาและพระราชมารดาเท่าใดนัก เพราะประสงค์จะให้ซาเวอิชนั้นหมายกับเจ้าหญิงเฮเลน (Helene) แห่งราชวงศ์ออร์เลออง (Orleans) เพื่อสร้างสายสัมพันธ์กับฝรั่งเศส แต่ซาเวอิชปฏิเสธ นอกจากนี้ สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียพระอัยยิกาก็ต่อต้านด้วยเพราะทรงเห็นวาร์สเซียเป็นจักรวรรดิที่น่าหวาดกลัวและมีภัยคุกคามสถาบันซาร์ จึงไม่ประสงค์จะให้เจ้าหญิงอลิกซ์ไปอยู่ในรัสเซียที่เปี่ยมไปด้วยอันตราย ความวิตกกังวลของพระองค์มีความเป็นจริงไม่น้อย เพราะในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๙๐ มีการประหารผู้ก่อการร้าย ๔ คนด้วยการแขวนคอซึ่งทางการสืบทราบว่ามีสายสัมพันธ์กับผู้ลี้ภัยในซุริกและกลุ่มลี้ภัยราชวงศ์ในกรุงปารีส มีการตรวจจับแทนพิมพ์ลับได้ใน ๗ หัวเมืองซึ่งพิมพ์แผ่นปลิวลู่กระดมประชาชนให้โค่นอำนาจซาร์ ในนครมอสโก มีการจับกุมผู้ต้องสงสัยเกี่ยวกับการลี้ภัยรัฐบาลได้ ๒๕๐ คน และค้นพบระเบิด ๔ หีบ ที่กรมศุลกากรที่งานแสดงสินค้าฝรั่งเศสในมอสโก ระเบิดจะใช้ปลงพระชนม์ซาร์หากพระองค์เสด็จเยือนงาน ซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ จึงทรงดำเนินการปราบปรามฝ่ายปฏิวัติอย่างเด็ดขาดและเข้มงวดในการปกครองมากขึ้น สภาวการณ์ดังกล่าวมีส่วนทำให้สังคมรัสเซียตกอยู่ในภาวะวิกฤตและไม่น่าอยู่อาศัย

หลังการเสด็จรัสเซียใน ค.ศ. ๑๘๘๙ เจ้าหญิงอลิกซ์ทรงตระหนักว่าได้ทรงทิ้งพระหทัยไว้ที่รัสเซีย เมื่อทรงทราบว่าซาเวอิชนิโคลัสโปรดการบันเทิงที่ก พระองค์ซึ่งโปรดการบันเทิงด้วยจึงเริ่มทรงจดหมายเป็นภาษาอังกฤษถึงซาเวอิชนิโคลัสตลอดเวลา จดหมายได้กลายเป็นสื่อเชื่อมร้อยทั้ง ๒ พระองค์เข้าด้วยกันตราจนสิ้นพระชนม์ จดหมายและบันทึกส่วนพระองค์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่จำนวนหนึ่งจึงเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับซาร์นิโคลัสที่ ๒ และซารีนาอะเล็กซานดรา ในวันที่ ๒ มกราคม ค.ศ. ๑๘๙๒ ซาเวอิชนิโคลัสทรงบันทึกในอนุทินประจำวันว่าความฝันของพระองค์คือ การจะเสกสมรสกับเจ้าหญิงอลิกซ์อย่างแน่นอนในวันหนึ่งวันใดข้างหน้า ทรงรักเจ้าหญิงมากขึ้นทุกวันนี้นับตั้งแต่ได้พบใน ค.ศ. ๑๘๘๙ และรักปกป้องทรงห่วงหวั่นมากขึ้น

แม้ซาเวอิชนิโคลัสจะมีพระทัยแน่วแน่กับเจ้าหญิงอลิกซ์ แต่ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๙๐-๑๘๙๓ ทรงมีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับมาทิลเด คเชสชินสกายา (Mathilde Kschessinskaya)

เจ้าหญิงอาลิกซ์แห่งเฮสส์

ซาร์นิโคลาส ค.ศ. ๑๘๘๘

ดาราบัลเลต์วัย ๑๗ ทรงพบกับกษัตริย์รัสเซียครั้งแรกในกลางฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. ๑๘๘๐ หลังทรงสำเร็จการศึกษาได้ไม่นานนักและติดตามเสด็จพระราชบิดาและพระราชมารดา ไปชมบัลเลต์ มาทิลเดเป็นสาวน้อยตาคมที่มีรูปร่างบอบบาง งดงาม มีชีวิตชีวา และชอบสนุก เธอหว่านเสน่ห์ให้แก่หนุ่มๆ ในตระกูลสูงทั่วไป มาทิลเดจึงเป็นที่หมายปองของหนุ่มๆ แต่เธอมีใจผูกพันต่อซาร์นิโคลาสและต้องการที่จะผูกมัดพระองค์ มาทิลเดบันทึกว่าได้ตกหลุมรักซาร์นิโคลาสทันทีที่เห็นและยังคงจดจำดวงพระเนตรสีฟ้าอันแสนมหัศจรรย์ของพระองค์รวมทั้งพระอัยยาศัยอันอ่อนโยน เธอมุ่งมั่นที่จะผูกพระทัยซาร์นิโคลาสให้ได้และก็ได้ประสบความสำเร็จ ในเวลาอันสั้นความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างมกุฎราชกุมารีรูปงามในพระชั้นษา ๒๒ กับดาวรุ่งของโรงละครบัลเลต์หลวงก็เป็นเรื่องซุบซิบกันทั่วกรุงเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ซาร์นิโคลาสบันทึกว่าไม่ทรงคาดคิดว่าในพระหทัยจะมีรักซ้อนที่เคียงคู่กัน ทรงรักเจ้าหญิงอาลิกซ์มา ๓ ปีและยังคงรักเจ้าหญิงไม่เสื่อมคลายทั้งหวังว่าจะได้อภิเษกกับเจ้าหญิงในวันหนึ่งวันได้ข้างหน้า แต่ในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๘๘๐ ก็ทรงตกหลุมรักกษัตริย์รัสเซียอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ทรงเห็นว่าจิตใจเป็นสิ่งมหัศจรรย์ยิ่งนัก

การเสด็จประพาสต่างแดน

ตามจารีตของราชสำนักรัสเซีย หลังชาวเรวิซทรงสำเร็จการศึกษาและเพื่อให้ทรงพร้อมที่จะครองราชย์บัลลังก์ ชาวเรวิซต้องเสด็จประพาสประเทศยุโรปต่างๆ เป็นเวลานาน เพื่อแนะนำพระองค์ให้เป็นที่รู้จักในราชสำนักต่างๆ ของยุโรป แต่ชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ทรงให้ชาวเรวิซนิโคลัสเสด็จประพาสต่างแดนทางตะวันออกแทนและโปรดให้แกรนด์ดุ๊กจอร์จี้พระอนุชาพร้อมกับพระประยูรญาติอีก ๓ พระองค์ตามเสด็จประพาสท่องโลกด้วย โดยเยือนกรีซ อียิปต์ อินเดีย ลังกา เกาะสิงคโปร์ บัตตาเวีย จีน และญี่ปุ่น หลังการเยือนญี่ปุ่นก็จะกลับรัสเซียทางด้านไซบีเรียเพื่อวางศิลาฤกษ์เส้นทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรียที่เมืองวลาดิวอสตอค (Vladivostok) การประพาสดินแดนตะวันออกนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ประสงค์จะแยกความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างพระราชโอรสกับคเซสซึนสกายาและคาดหวังจะให้ทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อเตรียมรับบทบาทใหม่ของพระองค์ในวันข้างหน้า ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ รัสเซียกำลังปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศตามกระแสลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) เพื่อขยายอิทธิพลแข่งขันกับมหาอำนาจยุโรปอื่นๆ ในดินแดนโพ้นทะเล^{๑๑}

ในช่วงการเดินทางท่องโลกครั้งนี้มีการปรับเส้นทางโดยเสด็จเยือนสยามซึ่งอยู่นอกเส้นทางที่กำหนดด้วยเป็นเวลา ๕ วัน การเสด็จประพาสสยามเป็นเพราะรัฐบาลสยามต้องการสร้างสายสัมพันธ์กับรัสเซียเพื่อให้คานอำนาจอังกฤษและฝรั่งเศสที่กำลังขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลสยามซึ่งเห็นว่ารัสเซียยังไม่มียุทธการรุกประเทศในแถบนี้จึงต้องการเป็นพันธมิตรกับรัสเซียเพื่อให้รัสเซียซึ่งเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสเป็นคนกลางช่วยแก้ไขปัญหานั้นที่สยามมีอยู่กับฝรั่งเศส การเสด็จสยามจึงไม่เพียงทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศแนบแน่นกันมากขึ้นเท่านั้นแต่ยังวางรากฐานของสายสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างราชวงศ์โรมานอฟกับราชวงศ์จักรีในเวลาต่อมา

เมื่อเสด็จถึงอินเดีย แกรนด์ดุ๊กจอร์จี้ทรงประชวรเพราะแพ้อากาศร้อนและต้องเสด็จกลับรัสเซียก่อนกำหนดในวันที่ ๒๓ มกราคม ค.ศ. ๑๘๙๑ ภายหลังทราบกันว่าทรงประชวรด้วยวัณโรค ชาวเรวิซและคณะเดินทางต่อไปยังสยามโดยเป็นพระราชอาคันตุกะในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (ค.ศ. ๑๘๖๘-๑๙๑๐) ซึ่ง พระองค์ทรงมีพระเมตตาและต้อนรับชาวเรวิซอย่างเอิกเกริกและสมพระเกียรติเป็นอย่างยิ่ง ทั้งสองพระองค์ทรงมีพระราชอัธยาศัยต้องกันและกลายเป็น “เพื่อน” กันในที่สุด

หลังจากนั้น เสด็จต่อไปยังจีนและเสด็จถึงญี่ปุ่นในต้นเดือนพฤษภาคม ขณะเสด็จเมืองเล็ก ๆ ชื่อโอสึ (Otsu) ก็ทรงถูกตำรวจญี่ปุ่นคนหนึ่งซึ่งกล่าวกันว่าเป็นคนคลั่งศาสนาและเสียสติจุ่มทำร้ายพระองค์ด้วยดาบซามูไรจนทรงบาดเจ็บ แต่เจ้าชายจอร์จแห่งกรีซ พระญาติทรงเข้าขัดขวางและช่วยซาเววิชไว้ได้ และตำรวจที่ทำร้ายพระองค์ก็ถูกแทงด้วยดาบเสียชีวิต เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งไม่มีผู้ใดทราบเหตุผลที่ชัดเจนทำให้ต้องยกเลิกหมายกำหนดการทั้งหมดกะทันหัน ประสบการณ์ดังกล่าวและรอยแผลเป็นที่พระเศียรทำให้ซาเววิชนิโคลัสซึ่งแม้จะตระหนักว่าชาวญี่ปุ่นทั่วไปเป็นคนอ่อนโยนแต่ก็ทรงไม่โปรดชาวญี่ปุ่นอย่างมาก ทรงเรียกพวกญี่ปุ่นอย่างเหยียดหยามในเวลาต่อมาว่า “พวกลิง” และเมื่อเกิดสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่นขึ้น ใน ค.ศ. ๑๙๐๔ ซาเววิชซึ่งครองบัลลังก์แล้วและเฉลิมพระนามซาร์นิโคลัสที่ ๒ จึงมุ่งมั่นที่จะพิชิตญี่ปุ่นให้ได้^{๑๐}

ซาเววิชและคณะเดินทางกลับรัสเซียโดยแวะหยุดที่เมืองวลาดิวอสตอคเพื่อวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรียซึ่งเป็นมรดกล้ำค่าที่ซาร์อเล็ก

มาทิลเด คเซชินสกายา

ซานเดอร์ที่ ๓ ทรงทิ้งไว้ให้กับผู้คนรุ่นหลัง จากนั้นก็ทรงเดินทางข้ามไซบีเรียกลับกรุงเซนต์ปีเตอ์สเบิร์กซึ่งเป็นเส้นทางที่ยาวไกลกว่า ๘๐๐ กิโลเมตร ซาเววิชนิโคลัสจึงทรงได้ชื่อว่าเป็นซาร์พระองค์แรกที่เดินทางข้ามประเทศ ผลสำคัญของการเดินทางครั้งนี้คือ ทรงได้รู้จักข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับต่างๆ และได้สัมผัสกับวิถีชีวิตอันแร้นแค้นของประชาชนรัสเซียในจักรวรรดิอันกว้างใหญ่ ทรงเสด็จนิวัติถึงกรุงเซนต์ปีเตอ์สเบิร์กใน ปลายฤดูร้อน ค.ศ. ๑๘๙๑

หลังการเสด็จประพาสทองโลก ซาเววิชนิโคลัสทรงสานต่อความสัมพันธ์กับคเซชินสกายาและมักเสด็จมาประทับกับเธอบ่อยครั้ง ณ คฤหาสน์ที่ทรงช่วยซื้อให้คเซชินสกายาได้ใช้ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับซาเววิชสร้างอิทธิพลในคณะบัลเลต์หลวงจนเธอได้เป็นนักบัลเลต์แห่งราชสำนักที่มีบทบาทโดดเด่นและสำคัญในโรงบัลเลต์หลวง แม้

ชาวเวริชจะทรงมีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับเธอแต่ก็ไม่ได้ปิดบังคเชลชินสกายาว่าทรงปรารถนาจะเสกสมรสกับเจ้าหญิงอาลิกซ์ ทรงกราบทูลพระราชบิดาว่าหากพระองค์ไม่ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงก็จะครองพระองค์เป็นโสดตลอดไป นับเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ชาวเวริชทรงแสดงความเด็ดขาดและขัดพระประสงค์ของพระชนก ชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ จึงทรงยอมให้พระองค์สานสายสัมพันธ์กับเจ้าหญิงอาลิกซ์ได้

ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. ๑๘๙๔ ชาวเวริชนิโคลัสเสด็จเยือนแคว้นเฮสส์-ดาร์มชตัทท์ (Hesse-Darmstadt) เพื่อร่วมงานอภิเษกสมรสพระเชษฐาของเจ้าหญิงอาลิกซ์ ในการเสด็จเยือนครั้งนี้ทรงขอหมั้นเจ้าหญิงอาลิกซ์ซึ่งทรงปฏิเสธในตอนแรกเพราะทรงเป็นโปรเตสแตนต์ที่เคร่ง หากจะเสกสมรสจะต้องเปลี่ยนมานับถือนิกายกรีกออร์ทอดอกซ์ และเปลี่ยนพระนาม แต่ในท้ายที่สุดความรักก็ชนะอุปสรรคได้ เจ้าหญิงอาลิกซ์ทรงยอมเปลี่ยนการนับถือศาสนา ชาวเวริชมีเจตนาหมายถึงพระราชมารดาบอกเล่าความรู้สึกหลังทราบการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาของเจ้าหญิงว่าพระองค์กระแสดั่งเหมือนเด็ก ๆ และเจ้าหญิงเองก็กระแสด้วย ทั้งโลกสำหรับพระองค์ได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง เจ้าหญิงก็ทรงผ่อนคลายเป็นความสุข และงามผ่องขึ้นทันตาหลังจากตัดสินใจได้เด็ดขาดแล้ว การตัดสินใจครั้งนี้เข้าใจกันว่าไกเซอร์วิลเลียมที่ ๒ (William II) พระญาติสนิทฝ่ายเจ้าหญิงอาลิกซ์โดยเป็นพระราชนัดดาองค์ใหญ่ในสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียมีส่วนโน้มน้าวสนับสนุนด้วยเพราะเยอรมนีต้องการปรับความสัมพันธ์กับรัสเซียโดยให้รัสเซียต่ออายุสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิ (League of the Three Emperors) ซึ่งหมดอายุลงใน ค.ศ. ๑๘๘๗ รวมทั้งต้องการให้รัสเซียยกเลิกความตกลงกับฝรั่งเศสที่กระทำขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๙๔ ด้วย^{๑๖} เคชลชินสกายาซึ่งทราบข่าวการหมั้นของชาวเวริชพยายามจะทำลายความสัมพันธ์ของทั้งสองพระองค์ด้วยการมีเจตนาทูลเจ้าหญิงอาลิกซ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างเธอกับชาวเวริชแต่ก็ล้มเหลวในการทำลายสายสัมพันธ์ดังกล่าว

งานอภิเษกสมรส

ในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๘๙๔ ชาวเวริชนิโคลัสและเจ้าหญิงอาลิกซ์ทรงหมั้นอย่างเป็นทางการต่อเบื้องพระพักตร์สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ณ พระราชวังวินเซอร์เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ของหมั้นที่ชาวเวริชประทานคือ พระอัมรงค์มุกและสร้อยพระศอมุกรมชาติ

สีชมพูเม็ดใหญ่ เข้มกัลลิดประดับเพทายล้อมเพชรและรัตพระองค์ประดับมรกตเม็ดเรื่องชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ พระราชทานสร้อยพระศอกมุกข์อันหลายชั้นซึ่งมีความยาวเลยบันพระองค์ของเจ้าหญิงอลิกซ์และเป็นฝีมือของปีเตอร์คาร์ล ฟาแบร์เซ (Peter Carl Faberge) ช่างออกแบบเครื่องเพชรประจำราชสำนัก ว่ากันว่าสร้อยพระศอกนี้ดังตามและมีค่าที่สุดเท่าที่ฟาแบร์เซเคยทำถวายราชสำนักและมีมูลค่าสูงถึง ๒๕๐,๐๐๐ รูเบิลทองคำหรือกว่า ๑๗๕,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ส่วนซารีนามาเรียพระราชทานกำไลพระกรมรกตและไขฟาแบร์เซทั้งเพชรโดยรอบ

ในกลาง ค.ศ. ๑๘๙๔ ชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ทรงประชวรด้วยโรคพระอัมกะอักเสบและพระอาการทรุดโทรมลงทุกขณะ คณะแพทย์แนะนำให้พระองค์เสด็จไปประทับ ณ พระตำหนักลีวาเดีย (Livadia) ใกล้เมืองยัลตา (Yalta) ที่คาบสมุทรไครเมียเพื่อพักผ่อน และได้อากาศบริสุทธิ์อันอบอุ่น เมื่อพระอาการทรุดหนักและทรงตระหนักว่าอาจเสด็จสวรรคตได้ทุกขณะจึงโปรดให้เจ้าหญิงอลิกซ์พระคู่หมั้นซาเรวิชนิโคลัสจากเยอรมนีเสด็จเข้าเฝ้าเพื่อพระราชทานพรก่อนอภิเษกสมรสและเพื่อสร้างความใกล้ชิดกับพระประยูรญาติ เจ้าหญิงเดินทางมาถึงเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม และอีก ๑๐ วันต่อมา ชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ขณะพระชนมายุ ๔๙ พรรษา ก็สวรรคตเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๙๔ ซาเรวิชนิโคลัสในพระชันษา ๒๖ ทรงโทมัสอย่างมากเพราะตระหนักเต็มพระทัยว่ายังไม่พร้อมที่จะสืบทอดอำนาจจากพระราชบิดาทรงตรัสกับแกรนด์ดั๊กซานโดรพระญาติว่าทรงไม่พร้อมที่จะเป็นซาร์และไม่ประสงค์จะเป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองทั้งไม่ทราบว่าจะสนทนากับเสนาบดีอย่างไร หลังชาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ สวรรคตได้หนึ่งวัน เจ้าหญิงอลิกซ์ก็ทรงประกอบพิธีเปลี่ยนศาสนาและเปลี่ยนพระนามเป็นอะเล็กซานดรา เฟโอโดรอฟนา (Alexandra

ซารีนาอะเล็กซานดราทรงสวมใส่สายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์แคเทอร์รีนและเหรียญตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่นๆ

ภาพวาดพิธีอภิเษกสมรสที่มหาวิหารปีเตอร์และพอลที่หนังสือพิมพ์ London News พิมพ์เผยแพร่

Feodorovna) เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน

ซาร์นิโคลัสทรงประสงค์จะเสกสมรสกับเจ้าหญิงอย่างเงียบๆ ทันทิแต่พระประยูรญาติส่วนใหญ่ทัดทานเพราะเห็นว่าพระราชพิธีอภิเษกสมรสเป็นงานพิธีสำคัญของรัฐและต้องจัดทำที่พระราชวังฤดูหนาว ณ กรุงเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก วันอภิเษกสมรสจึงถูกกำหนดขึ้นในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน สองสัปดาห์หลังงานพิธีฝังพระศพซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ วันอภิเษกตรงกับวันพระราชสมภพของพระราชามารดาซึ่งราชสำนักยอมผ่อนปรนการไว้ทุกข์ถวายแด่ซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ พระราชพิธีอภิเษกสมรสที่เกิดขึ้นอย่างเร่งรีบในเวลาต่อมาสร้างความไม่พอใจให้เกิดขึ้นทั่วไปและภาพของเจ้าหญิงออลิกซ์ที่เสด็จในขบวนแห่พระศพตามติดหีบพระศพซาร์อะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ มีส่วนทำให้ชาวรัสเซียทั่วไปที่เชื่อในโชคลางและเรื่องลี้ลับเหนือธรรมชาติรู้สึกไม่สบายใจและต่างซุบซิบกันว่า เป็นคำของกลางร้ายๆ”

หลังงานอภิเษกสมรส ซาร์นิโคลัสและซารีนาอะเล็กซานดราทรงประทับร่วมกับ

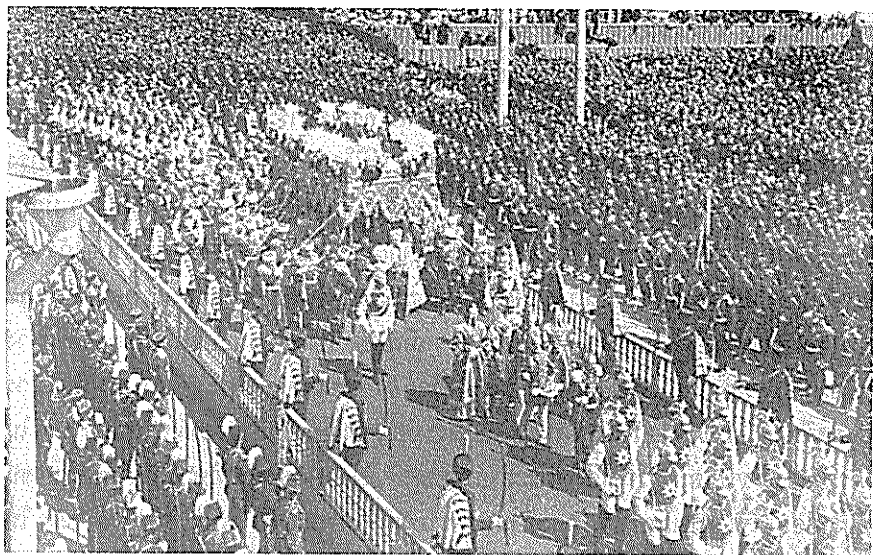
ซารีนามาเรีย ณ พระราชวังอนิตซคอฟ กลางกรุงเซนต์ปีเตอ์สเบิร์กเป็นเวลากว่าครึ่งปี เนื่องจากเป็นการเสกสมรสกะทันหัน ซาร์นิโคลัสไม่มีเวลาจัดเตรียมที่ประทับในพระราชวังฤดูหนาวให้เหมาะสมได้ วันของพระองค์เริ่มด้วยพระกระยาหารเช้าเวลา ๙.๐๐ นาฬิกา พบเสนาบดีและข้าราชการระดับสูงจนถึง ๑๑.๐๐ นาฬิกา พักผ่อนครึ่งชั่วโมงในอุทยาน ข้าราชการเข้าเฝ้าอีกครั้งก่อนจะรับแขกเมืองในช่วงพระกระยาหารกลางวัน ทรงพักผ่อนร่วมกับซารีนาอะเล็กซานดราด้วยการเดินเล่นหรือนั่งรถม้าจนถึง ๑๔.๕๕ นาฬิกา จากนั้นจะทรงงานจนถึงเวลาเสวยพระสุธารสชาติซึ่งมักจะเสวยร่วมกับพระราชวงศ์และพระกระยาหารเย็นร่วมกับพระราชชนนี หลังจากนั้น ซาร์จะแยกไปห้องทรงพระอักษร ส่วนซารีนาจะใช้เวลาร่วมกับซารีนามาเรียจนถึงช่วงเวลาแยกไปบรรทม

ในช่วงที่ประทับ ณ พระราชวังอนิตซคอฟ หากมีโอกาสและเวลาว่างทั้งซาร์นิโคลัสและซารีนาอะเล็กซานดราจะปลีกพระองค์ไปยังวังอะเล็กซานเดอร์ซึ่งเป็นวังขนาดเล็ก ณ ซาร์สโกเยเซโล (Tsarskoye Selo) ที่ห่างจากกรุงเซนต์ปีเตอ์สเบิร์กประมาณ ๒๗ กิโลเมตร ทั้ง ๒ พระองค์โปรดซาร์สโกเยเซโลมากเพราะร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ทั้งมีบรรยากาศที่สงบและอากาศบริสุทธิ์ ต่อมาในกลางเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๘๘๕ ซาร์นิโคลัสจึงย้ายไปประทับ ณ พระราชวังอะเล็กซานเดอร์แทนพระราชวังฤดูหนาว และกลายเป็นที่ประทับถาวรตราบจนถึงรัชกาล ทรงแบ่งพระราชวังอะเล็กซานเดอร์เป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่ทรงราชการและรับรองพระราชอาคันตุกะ และอีกส่วนหนึ่งเป็นที่ประทับส่วนพระองค์ซึ่งทรงตกแต่งทุกห้องให้มีบรรยากาศของบ้านแบบอังกฤษที่อบอุ่นสวยงาม มีชีวิตชีวาและเป็นกันเอง ทั้ง 2 พระองค์จึงแทบจะไม่เสด็จมากรุงเซนต์ปีเตอ์สเบิร์กซึ่งทำให้พระราชวงศ์แทบจะตัดขาดกับแวดวงสังคมชั้นสูงของราชสำนัก และมีส่วนทำให้ซารีนาอะเล็กซานดราทรงถูกเกลียดชังและว่าร้ายมากขึ้นเพราะฝ่ายต่อต้านพระองค์เห็นว่าทรงแยกซาร์นิโคลัสไว้เพื่อพระองค์เอง ซารีนาอะเล็กซานดราทรงมีพระพลานามัยไม่แข็งแรงและพระเพลาอ่อนแอ พระนางไม่สามารถทรงม้าหรือเล่นเทนนิสและแบดมินตันซึ่งเป็นกีฬาที่นิยมกันในหมู่พระราชวงศ์และชนชั้นสูงได้ พระนางจึงไม่ชอบเสด็จด้วยพระบาทหรือเสด็จไปไหนๆ ทั้งยังทรงโปรดที่จะใช้เวลาเกือบทั้งวันประทับ ณ ห้องสีม่วง (Mauve Boudoir) ซึ่งเป็นห้องส่วนพระองค์ที่ทุกอย่างเป็นสีม่วงหมด ซาร์นิโคลัสก็มักปลีกพระองค์มาประทับร่วมกับพระมเหสีเสมอจนทำให้เห็นว่าพระนางมีอิทธิพลอย่างมากต่อพระองค์

การก้าวสู่อำนาจของซาร์องค์ใหม่ทำให้เป็นที่คาดหวังกันทั่วไปว่าพระองค์จะผ่อนคลายการปกครองระบอบออตตาธิปไตย แต่ซาร์นิโคลัสทรงแถลงพระปณิธาน อย่างชัดเจนว่าจะทรงยึดแนวทางออตตาธิปไตยตามแบบพระราชบิดาและปฏิเสฐที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ในการเสด็จไปกล่าวสุนทรพจน์ ณ นิโคเลเยฟสกี ฮอลล์ (Nikolayevsky Hall) ต่อผู้แทน zemstvo หรือสภาท้องถิ่นและสภาเมือง เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ค.ศ. ๑๘๙๕ ทรงประกาศหลักการชัดเจนว่าทรงไม่เห็นด้วยที่จะให้สภาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองและอำนาจปกครองตนเองมากขึ้น พระองค์จะยึดมั่นในอำนาจของซาร์เพื่อปกครองประชาชน^{๑๔} อย่างไรก็ตาม พระบุคลิกที่สุภาพและเกรงใจคนทั้งไม่ชอบตัดสินพระทัยในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ทำให้พระองค์ขาดความเข้มแข็งที่จะปกครองอย่างเด็ดขาด พระองค์มักตัดสินพระทัยเรื่องงานบริหารราชการโดยคำแนะนำจากผู้ที่ถวายความเห็นคนสุดท้ายเป็นแนวทางปฏิบัติและบ่อยครั้งซาร์น่าจะเลืกชานตราจะเป็นผู้ให้ความเห็นคนสุดท้าย นอกจากนี้ความเป็นคนเจ้าระเบียบยังทำให้พระองค์ใส่พระทัยกับรายละเอียดทุกขั้นตอนของงานบริหารซึ่งแตกต่างจากพระบิดาซึ่งทรงเน้นแนวนโยบายทั่วไป ดังนั้น การผลักดันนโยบายต่างๆ ให้บรรลุผลในทางปฏิบัติจึงล่าช้า ขาดประสิทธิผล เมื่อเวลาผ่านไป การบริหารราชการแผ่นดินก็กลายเป็นภาระหนักอึ้งที่ซาร์ไม่สามารถควบคุมและบริหารได้ดีเท่าที่ควร ข้าราชการที่ใกล้ชิดก็มีความเห็นว่าทรงอ่อนแอปกเปียกในทุกเรื่อง เว้นแต่ความดีอันเขาแต่ใจทั้งไม่ยอมผูกมัดพระองค์ที่จะทำเรื่องใดๆ ที่ไม่ทรงเห็นด้วย

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ใน ค.ศ. ๑๘๙๖ ซึ่งเป็นปีที่กำหนดการจัดงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกซาร์นิโคลัส ตั้งแต่ต้นปีเรื่องงานพระราชพิธีเป็นข่าวและหัวข้อสนทนาที่มีสีสันของผู้คนทุกระดับชั้นในสังคมทั่วรัสเซีย ในกรุงมอสโก มีการเตรียมงานด้วยการปรับปรุงตกแต่งพระราชวัง โรงละคร ถนน และโบสถ์วิหารต่างๆ ตามเส้นทางที่ขบวนราชพิธีต้องผ่าน ให้สะอาดและสวยงามซึ่งใช้งบประมาณ ๒,๗๑๕,๗๐๔ รูเบิล ตึกกรมบ้านเรือนก็ได้รับการทาสีใหม่และมีการปลูกไม้ดอกประดับและติดธงชาติและธงอักษรย่อพระปรมาภิไธยและนามาภิไธยของซาร์และซารีนา โรงแรมและที่พักทั่วมอสโกถูกจับจองล่วงหน้าทั้งจากรัฐบาลและประชาชนทั่วไป เอกอัครราชทูตประเทศยุโรปต่างๆ พร้อมเจ้าหน้าที่

ขบวนเสด็จในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๙๖ ชาร์นิโคลัสเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระราชวังเครมลิน

สถานทูตเดินทางจากเซนต์ปีเตอส์เบิร์กมากรุงมอสโกตั้งแต่วันที่ ๑๕ เพื่อเตรียมการจัดงาน
เดินรำและงานเลี้ยงร่วมเฉลิมฉลองวาระอันเป็นมงคลครั้งนี้ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส
เตรียมจัดงานเดินรำที่หรูหราด้วยงบประมาณเกือบ ๑ ล้านฟรังก์เพื่อร่วมฉลองวโรกาส
พิเศษครั้งนี้เพราะฝรั่งเศสเพิ่งผูกพันไมตรีกับรัสเซียสำเร็จด้วยการจัดทำสนธิสัญญา
พันธมิตรวิภาคิ (Dual Alliance) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาฉบับในต้น ค.ศ. ๑๘๙๔ และต้องการ
แสดงให้เห็นว่าฝรั่งเศสมุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับรัสเซีย^{๑๕} นอกจากนี้ โรงละคร
บอลชอยแห่งมอสโกร่วมกับคณะบัลเลต์หลวงแห่งเซนต์ปีเตอส์เบิร์กก็จะจัดการแสดง
ชุดพิเศษเรื่อง A Life for the Tsar โดยรวมดาราที่โดดเด่นมาแสดงซึ่งรวมทั้งมาทิลเด
คเชสชินสกายาด้วย

งานอย่างไม่เป็นทางการเริ่มขึ้นเมื่อชาร์นิโคลัสและชาร์รินาอะเล็กซานดราเสด็จ
จากนครเซนต์ปีเตอส์เบิร์กมาถึงชานกรุงมอสโกในช่วงบ่ายเวลา ๑๔.๐๐ นาฬิกา ของ
วันจันทร์ที่ ๖ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๙๖ เสด็จเข้าประตูเมืองท่ามกลางขบวนแถวรับเสด็จ
ของทหารกรมกองต่างๆ และขบวนต้อนรับของผู้แทนชนชาติต่างๆ ในจักรวรรดิรัสเซียซึ่ง

สวมชุดประจำชาติรวมทั้งกองทหารคอสมแซคและเหล่าขุนนางชั้นสูง จากนั้นก็เสด็จไปประทับที่พระราชวังเปโตรอฟสกี (Petrovsky Palace) ซึ่งอยู่นอกกรุงมอสโกเพื่อเตรียมพระองค์ตามขนบราชประเพณีด้วยการถือศีลและอดพระกระยาหาร ๑ วันก่อนวันงานพระราชพิธี ในวันที่พฤหัสบดีที่ ๙ พฤษภาคม ชาร์นิโคลัสและพระราชวงศ์เสด็จเข้ากรุงมอสโกเพื่อประทับที่พระราชวังเครมลิน เมื่อใกล้ถึงเวลาเสด็จราว ๑๔.๓๐ นาฬิกา มีการยิงสตูด์จากรปืน ๒๑ กระบอก และเสียงตีระฆังจากโบสถ์วิหารทั่วกรุงมอสโกก็ก้องกังวานไปทั้งเมือง ขบวนเสด็จยิ่งใหญ่และงดงามและตลอดเส้นทางขบวนทหารคอสมแซคและกรมกองต่างๆ ตั้งแถวรับเสด็จร่วมกับประชาชนที่เบียดเสียดเฝ้าชมขบวนเสด็จสองข้างทาง พร้อมกับร้องเพลง God save the Tsar ดังกึกก้อง เมื่อเสด็จถึงพระราชวังเครมลินมีการยิงสตูด์จากรปืนพระราชวังเครมลิน ๑๐๑ กระบอก พร้อมกับเสียงระฆังจากมหาวิหารในเครมลิน ทั้งซาร์และซารีนาเสด็จประทับบนยอดบันไดแดงของมหาวิหารเพื่อให้ประชาชนที่เฝ้าคอยได้ชื่นชมพระบารมี และทั้งสองพระองค์ก็่อมพระเศียรให้ประชาชน ๓ ครั้ง ในช่วงบ่ายวันเดียวกันนั้นม็องงานเลี้ยงใหญ่ต้อนรับพวกเอกอัครราชทูตและผู้แทนประเทศต่างๆ รวมทั้งพระราชอาคันตุกะจากต่างแดนทั่วยุโรป เป็นต้นว่า สมเด็จพระราชินีแห่งกรีซ พระเจ้าวิกเตอร์ เอมมานูเอล เจ้าชายนิโคลัสแห่งมอนเตร์นีโกร เจ้าชายเฟอร์ดินานด์แห่งบัลแกเรีย และมกุฎราชกุมารแห่งอิตาลี

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกชาร์นิโคลัสที่ ๒ ซาร์องค์ที่ ๑๘ แห่งราชวงศ์โรมานอฟ เริ่มขึ้นเวลา ๙.๐๐ นาฬิกา ของวันอังคารที่ ๑๔ พฤษภาคม ณ มหาวิหารอัสสัมชัญ (Assumption) ในพระราชวังเครมลินซึ่งเป็นมหาวิหารที่ประกอบพระราชพิธีต่างๆ รวมทั้งพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนับจากซาร์อีวานที่ ๔ (Ivan IV ค.ศ. ๑๕๓๓-๑๕๘๔) เป็นต้นมา กรมทหารราชองครักษ์หลวงปรีโอบราเซนสกีทำหน้าที่เฝ้าระวังความปลอดภัยตลอดทั้งวัน เมื่อ

ขบวนรถม้าพระที่นั่งของซาร์มาถึงหน้ามหาวิหาร อัครมุขนายกเซิร์จแห่งมอสโก (Metropolitan Serge of Moscow) ซึ่งรอดอันรับได้ประพรมน้ำมนต์และถวายพระพร ซาร์นิโคลัสและซารีนาเสด็จเข้าไปในมหาวิหารเพื่อประกอบพระพิธีทางศาสนาเป็นเวลารวม ๕ ชั่วโมง หลังเสร็จพระพิธีทางศาสนา ทรงเสด็จไปประทับที่บัลลังก์เพชรของซาร์อะเล็กเซย์ ซึ่งเป็นบัลลังก์เก่าตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และประดับเพชรถึง ๘๗๐ เม็ด ส่วนซารีนาประทับบนบัลลังก์งาช้างที่รัสเซียได้มาจากจักรวรรดิไบเซนไทน์ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ซาร์นิโคลัสตามชนบประเพณีทรงสวมพระมหามงกุฏของซารีนาเคเทอรีนมหาราชินีด้วยพระองค์เองซึ่งมีนัยว่าพระราชอำนาจไม่ได้มาจากทั้งฝ่ายฆราวาสและศาสนจักร แต่มาจากพระเป็นเจ้าเพียงผู้เดียว และนับจากที่ทรงสวมพระมหามงกุฏ หน้าที่และความรับผิดชอบของพระองค์ก็มีต่อพระเป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ทรงสวมมงกุฎให้ซารีนาอะเล็กซานดราและรับเครื่องราชกกุธภัณฑ์ลูกโลก และคทาซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจการปกครองแผ่นดิน ทรงสวดมนต์เพื่อความร่มเย็นผาสุก ของรัสเซียและรับการเจิมน้ำมนต์และศีลมหาสนิทจากอัครมุขนายก ทรงเฉลิมพระนามว่า “นิโคลัสที่ ๒”

สี่วันหลังงานพระราชพิธี แกรนด์ดั๊กเซียร์เกย์ อะเล็กซานโดวิช (Sergei Alexandrovich) ผู้ว่าการนครมอสโกซึ่งเป็นพระปิตุลา (อา) ของซาร์นิโคลัสที่ ๒ และพระชายาซึ่งเป็นพระพี่นางของซารีนา ได้จัดงานตามชนบโบราณด้วยการจัดเลี้ยงอาหารและเครื่องดื่มแก่ประชาชนและแจกของขวัญพระราชทานกว่า ๔๐๐,๐๐๐ ชุดเป็นหีบห่ออาหารและถ้วยโลหะและถ้วยกระเบื้องเคลือบที่มีตราสัญลักษณ์นกอินทรีสองเศียร และลายพระหัตถ์พระปรมาภิไธยอักษรย่อของซาร์และซารีนา และวันพระราชพิธีราชาภิเษกซึ่งลงยาด้วยทองคำแท้ กำหนดการแจกจ่ายของเวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ณ ฟุงโฮคินกา (Khodynka) ที่ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของกรุงมอสโก พื้นที่ส่วนใหญ่ของฟุงโฮคินกาเป็นสนามเปลวและห้องร่อนและเคยใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมทหาร ข่าวเรื่องของขวัญพระราชทานที่ล้ำค่าทำให้ผู้คนหลายหมื่นคนมาจับจองที่ในคืนก่อนวันแจกของและผู้คนอีกมากก็หลั่งไหลมาที่ฟุงโฮคินกาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีข่าวว่าของขวัญที่แจกมีจำนวนไม่เพียงพอ ในช่วง ๖.๐๐ นาฬิกา ประชาชนก็เบียดเสียดผลักดันกันและกันเพื่อเตรียมแย่งรับของจนพื้นดินที่อ่อนยุบตัวเป็นหลุมใหญ่พร้อมกับคนจำนวนมากที่ตกลงไปในหลุมฝูงคนเบียดเหยียบย่ำกัน เมื่อตำรวจมาถึงที่เกิดเหตุฟุงโฮคินกาก็มีสภาพเป็นเสมือนสมรภูมิจริง ทางกรมประมาณว่ามีผู้เสียชีวิตจากการถูกเหยียบในหลุมและดู ๑,๓๘๙ คน

และบาดเจ็บกว่า ๑,๓๐๐ คน แต่จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บอาจมีจำนวนมากกว่าหลายเท่าตัว^{๖๖}

ชาร์นิโคลัสที่ ๒ ไม่ทรงทราบเรื่องในชั้นแรกเพราะมีการปิดข่าวไว้ แต่เมื่อทรงรับทราบ พระองค์และพระราชชนนีทรงโทมนัสและประสงค์จะยกเลิกงานฉลองต่างๆ ทั้งหมดแต่ได้รับการทัดทานจากเหล่าเสนาบดีอาวูโส และพระประยูรญาติ ทั้งซาร์และซารีนาประสงค์จะยกเลิกงานเลี้ยงที่สถานทูตฝรั่งเศสจัดถวายในตอนเย็น แต่แกรนด์ดยุกเซียร์เกย์คัดค้านอย่างมากโดยอ้างว่าจะเป็นการหยามเกียรติฝรั่งเศสที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่กำลังเริ่มด้วยดี ชาร์นิโคลัสที่ 2 และพระมเหสีจึงจำพระทัยเสด็จไปเปิดงานการแสดงรอบพิเศษที่โรงละครบอลชอยและงานราตรีสโมสรที่สถานทูตฝรั่งเศสเป็นเจ้าภาพในคืนวันเดียวกันนั้น ทั้ง ๒ พระองค์มีพระพักตร์เป็นทุกข์ อย่างไรก็ตาม ในวันรุ่งขึ้นทั้งซาร์และซารีนา ก็เสด็จไปร่วมงานพิธีศาสนาของเหล่าผู้เสียชีวิตที่ทุ่งโฮคินกาและเสด็จเยี่ยมผู้บาดเจ็บที่โรงพยาบาลตลอดจนพระราชทานเงินแก่ครอบครัวผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บครอบครัวละ ๑,๐๐๐ รูเบิลและพระราชทานหีบศพให้แก่แต่ละคนด้วย พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์แทนการจะให้มีการฝังรวมตามที่ทางการได้กำหนดไว้ รวมทั้งให้จัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือดูแลเด็กๆ ที่สูญเสียบิดามารดาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อีก ๘ วันต่อมา ชาร์นิโคลัสที่ ๒ ก็เสด็จงานพิธีตรวจพลสวนสนามและการกล่าวสัตย์ปฏิญาณถวายความจงรักภักดีของทหาร ๔๐,๕๙๒ คนในวโรกาสขึ้นครองบัลลังก์ในเวลาต่อมาฝ่ายต่อต้านพระองค์จึงใช้เหตุผลการไม่ยกเลิกงานฉลองต่างๆ โจมตีชาร์นิโคลัสที่ ๒ ว่า ทรงเย็นชาไม่ได้ใจต่อชีวิตของราษฎร ประชาชนที่เชื่อถือโศกลางก็เริ่มซุบซิบกันว่าในวันแรกของการขึ้นสู่อำนาจบัลลังก์ก็มีเหตุร้ายเกิดขึ้นซึ่งในเวลาต่อมาเรียกชื่อว่า “วันเสาร์นองเลือด” (Bloody Saturday) รัชสมัยของพระองค์จะไม่สงบสุขและยังกล่าวกันต่ออีกว่าเจ้าหญิงเยอรมันคือผู้นำโศคร้ายมาสู่แผ่นดินรัสเซีย^{๖๗}

ท่ามกลางความวิตกกังวลของผู้คนจำนวนมากไม่น้อยที่เห็นว่ารัชสมัยของชาร์นิโคลัสที่ ๒ เริ่มต้นด้วยลางบอกเหตุต่างๆ ที่ดูน่าหวาดวิตกต่ออนาคต แต่ในต้นรัชกาลทั้งซาร์และซารีนา ก็ทรงใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข ในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๘๙๖ ทรงเสด็จเยือนกรุงเวียนนา นครเคียฟ เยอรมนี เดนมาร์ก และเสด็จทางเรือไปเฝ้าสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ทรงได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นและยิ่งใหญ่ที่กรุงปารีส ซึ่งทำให้ทรงประทับใจกับฝรั่งเศสและประสงค์จะรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัสเซียกับฝรั่งเศสไว้ หลังการ

ซาร์นิโคลัสที่ ๒ ซารีนาพร้อมพระราชธิดาทั้ง ๔ พระองค์ ณ พระราชวังอะเล็กซานเดอริในต้นทศวรรษ ๑๙๐๐

และตัดสิทธิของพระราชธิดาและเชื้อสายพระราชธิดาทั้งหมด ทั้งซาร์นิโคลัสที่ ๒ และซารีนาอะเล็กซานดราจึงทรงกังวลเกี่ยวกับปัญหาการไม่มีรัชทายาท แต่ก็ไม่ได้ทรงสิ้นหวังเพราะทรงเชื่อมั่นว่าพระเป็นเจ้าจะไม่ทอดทิ้งพระองค์และรัสเซีย

เสด็จประพาสยุโรป ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๘๙๗ ซาร์นิโคลัสที่ ๒ พระราชธิดาองค์ที่ ๒ ซาร์นิโคลัสทรงบันทึกว่าแม่จะทรงผิดหวังที่ไม่ใช่พระราชโอรสแต่ก็เป็นวันสไลที่สุดวันหนึ่ง หลังทรงมีพระประสูติกาลครั้งนี้ซารีนา ก็เริ่มประชวรกระเสาะกระแสะ และทรงเริ่มออกงานสังคมน้อยที่สุดเท่าที่จะทรงทำได้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลา ๖ ปีแรกหลังการขึ้นครองบัลลังก์ก็ทรงมีพระราชธิดาร่วมกันถึง ๔ พระองค์ คือ แกรนด์ดัชเชสออกอลกา (Olga, ค.ศ. ๑๘๙๕) แกรนด์ดัชเชสตาเดียนา (Tatiana, ค.ศ. ๑๘๙๗) แกรนด์ดัชเชสมารี (Marie, ค.ศ. ๑๘๙๘) และแกรนด์ดัชเชสอะนัสตาเซีย (Anastasia, ค.ศ. ๑๙๐๑) แต่

ตามพระราชโองการ ค.ศ. ๑๘๙๗ ที่ซาร์ปอล (Paul, ค.ศ. ๑๘๙๖-๑๙๐๑) ทรงขึ้นกำหนดให้ การสืบสันตติวงศ์เป็นสิทธิเฉพาะแก่พระราชวงศ์ฝ่ายชายที่เป็นพระราชโอรสองค์โต

เชิงอรรถ

- ^๑ Vladimir Andrie. A Social History of the Twentieth Century Russia (London : Edward Arnold, 2004), 189.
- ^๒ อนันต์ชัย เลหาพันธุ์ สัญชัย สุวังบุตร รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม พิมพ์ครั้งที่ ๓ แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๕๓), ๒๑๖.
- ^๓ Philip Cummins. Russia 1800–1914. (Rydalmere : Hodder Education, 1998), 210.
- ^๔ ibid., 314.
- ^๕ Catrine Clay. King, Kaiser, Tsar Three Royal Cousins Who Led the World to War. (London : John Murray, 2007), 72–73.
- ^๖ Dominic Lievan. Nicholas II : Emperor of All the Russia. (London : Pimlico, 1994), 106.
- ^๗ Catrine Clay. King, Kaiser, Tsar, 73.
- ^๘ Donald J. Raleigh ed. The Emperors and Empress of Russia, Rediscovering the Romanovs. (New York : Armonk, 1996), 185.
- ^๙ ibid., 205.
- ^{๑๐} George Freeze ed. Russia A History (New York : Oxford University Press, 1997), 218.
- ^{๑๑} ดู อนันต์ชัย เลหาพันธุ์ “สงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น : จุดเปลี่ยนของจักรวรรดิรัสเซีย” อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๐ (๒๕๕๑) ฉบับที่ ๒ : ๑๓๒-๑๔๘.
- ^{๑๒} สัญชัย สุวังบุตร อนันต์ชัย เลหาพันธุ์ ทรรศนะประวัติศาสตร์ยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขปรับปรุง, (กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๕๔), ๓๑๒-๓๑๕.
- ^{๑๓} W. Bruce Lincoln, The Romanovs Autocrats of All the Russias. (New York : Doubleday, 1981), 617.
- ^{๑๔} Yuri Shelayev, Elizabeth Shelayev and Nicholas Semenov. Nicholas Romanov Life and Death translated by Paul Williams, (St. Petersburg : Liki Rossii 2004), 56.
- ^{๑๕} W. Bruce Lindon, The Romanovs Autocrats of All the Russias, 619.
- ^{๑๖} สัญชัย สุวังบุตร “Nicholas II (1868-1918) : ชาร์นิโคลัสที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๖๑) ใน สารานุกรม ประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม ๕ อักษร L-O (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๑), ๖๖๔.
- ^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, ๖๖๕.

บรรณานุกรม

สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม ๕ อักษร L-O. กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๑.

สัญญา สุวัจนุตร อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ ทรรปณะประวัติศาสตร์ยุโรปในคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๙ พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขปรับปรุง กรุงเทพฯ : ศักติโสภาคการพิมพ์, ๒๕๕๔.

อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ สัญญา สุวัจนุตร รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม พิมพ์ครั้งที่ ๓
แก้ไขเพิ่มเติม กรุงเทพฯ : ศักติโสภาคการพิมพ์, ๒๕๕๓.

อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ “สงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น : จุดเปลี่ยนของจักรวรรดิรัสเซีย” อักษร
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๐ (๒๕๕๑) ฉบับที่ ๒ : ๑๓๒-๑๔๘.

Andrie, Vladimir. A Social History of the Twentieth Century Russia. London :
Arnold, 2004.

Clay, Catrine. King, Kaiser, Tsar Three Royal Cousins Who Led the World
to War. London : John Murray, 2007.

Cowles, Virginia. The Last Tsar. New York : Putman, 1977.

DerKiste, John Van. The Romanovs 1818-1959. London : Sutton 1998.

Hingley, Ronald. The Tsars 1533-1917. New York : Macmillan, 1968.

Hugh, Seton-watson. The Decline of Imperial Russia, 1855-1914. London :
Oxford University Press, 1962.

King, Greg and Wilson, Penny. The Fate of the Romanovs. New Jersey : John
Wiley & Sons, Inc. 2003.

Lieven, Dominic. Nicholas II : Emperor of All the Russia. London : Pimlico,
1994.

Lincoln, Bruce. The Romanovs. New York : Dial, 1981.

Lyons, Marvin. Nicholas II : The Last Tsar. New York : St. Martin Pass, 1974.

Massie, Robert K. Nicholas and Alexandra. New York : Vintage, 1975.

Radzinsky, Edvard. The Last Tsar. New York : Doubleday, 1992.

Raleigh, Donald J. ed. **The Emperors and Empress of Russia, Rediscovering the Romanovs.** New York : Armonk, 1996.

The Romanovs the Emperors of Russia. St. Petersburg, Abris Art Publishers, 2007.

Russian Tsars. St. Petersburg, Abris Art Publishers, 2008.

Shelayev, Yuri, Shelayev-Elizabeth and Semenov, Nicholas. **Nicholas Romanov Life and Death.** trans. by Paul Williams, St. Petersburg : Liki Rossii, 2004.

